

Др Слободанка Константиновић Вилић, редовна професорка
Правни факултет Универзитета у Нишу
Мр Наталија Жунјић, асистент
Правни факултет Универзитета у Нишу

ВИКТИМИЗАЦИЈА ЖЕНА – МЕДИЈСКО ПРИКАЗИВАЊЕ*

Апстракт: Рекло би се да медији играју централну улогу у нашој свакодневици и да живимо време „медијског засићења“. Медији не само да су неодвојиви део савременог начина живота, они такође значајно дефинишу и обликују наш свакодневни живот. Разумевање везе између криминалитета, виктимизације и медија, неопходно је да би се објаснио културолошки утицај који има медијска слика криминалитета и виктимизације у нашем друштву. Истраживања о утицају медија на криминалитет насиља, показују узрочну везу између начина приказивања насиља у медијима и појединачног криминалног понашања по медијском моделу (у више од 70% истраживања тврди се да насиље из медија заиста доводи до реалног насиља). У медијском приказу виктимизације доминирају облици видљивих криминалних виктимизација који се дешавају на јавним местима, док проблеми породичног насиља остају невидљиви и сакривени, као део личне и приватне области живота.

Истраживања криминалитета и виктимизације из феминистичке теоријске перспективе, довела су до разоткривања озбиљних облика виктимизације жена „иза затворених врата“, у простору где оне проводе већи део свог свакодневног живота. Међутим, у медијским вестима не постоји тенденција да се о породичном дому као „опасном месту за живот“, говори као области родног ризика.

Циљ нашег рада је да пружи увид у однос медија према виктимизацији жена, тако што ће у фокус анализе ставити два најекстремнија облика виктимизације жена – насиље над женама у породици и трговину женама. Наиме, полазимо од претпоставке да масовни медији преносе слике и симболе, односно, они су и промотери и креатори друштвених вредности. Медији омогућавају да масовна публика на основу презентованих слика и садржаја формира модел друштвеног, али и индивидуалног понашања. Или како би рекао П. Бурдије. «Медији утичу на стварност, коју би требало само да региструју», што свакако доказује медијска слика контекста насиља над женама.

Кључне речи: род; медији; виктимизација; родни стереотипи; насиље над женама у породици; трговина женама.

Уводне напомене

Медији су данас премрежили социјални простор у коме конструишу и реконструишу реалност. За Рајта Милса (Wright Mills) медији имају две важне социолошке карактеристике: прва, да веома мали број људи може да комуницира са великим бројем људи, а друга, публика, наиме, нема ефективан начин да одговори.¹ Сматра се да садржаје медијских порука свако од нас може да интерпретира на свој начин, с тим што на те интерпретације, ипак у великој мери, утичу чиниоци као што је друштвени контекст, етничка припадност, пол и занимање. У том смислу, аналитичарке/и који се баве, из различитих перспектива димензијама рода и медија, мисле да се медији могу посматрати као део „друштвене технологије рода“.² Дакле, они/оне сматрају да су медији “централна места на којима се дешавају дискурзивна преговарања о роду”³ и да медији могу јачати постојеће друштвене норме и стереотипе о женама.

Кевин Вилијамс (Kevin Williams) мисли да се „до стереотипизације жена у медијима долази када се њихова улога у друштву представља као улога домаћице или мајке или сексуалног објекта.“⁴ Како истраживања показују одређена „пристрасност“ (или, приписивање „преферираног значења“) у приказивању и преношењу ставова и садржаја везаних за жене и мушкарце може имати штетан утицај на перцепцију родних улога у друштву. Наиме, медији и даље снажно одражавају, представљају и конструишу стереотипне родне улоге и идентитете које дефинише традиционална идеологија рода. У различитим формама медији нас свакодневно "бомбардују" приказима мушкараца и жена. Поруке које шаљу различите су за жене и за мушкарце, и они креирају посебне, препознатљиве, углавном стереотипне слике жена и мушкараца.

Медији и жене

Приказ жене у медијима најчешће је сведен на младе, атрактивне жене (често са мало одеће), које су ту у функцији “украшавања и разоноде“, док су мушкарци приказани као активни, озбиљни људи који се баве веома важним стварима. Истраживање GMMP (Global Media

* Рад је резултат истраживања на пројекту «Заштита људских и мањинских права у европском правном простору», бр.179046, који финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије.

¹ Mills, C. W. *Power Elite*, Oxford University Press, 2000, стр. 302.

² Van Zoonen, L., "A 'New' Paradigm?". U: McQuail, D., (ed.) *McQuail's Reader in Mass Communication Theory*, SAGE Publications, 2002, стр. 57.

³ Ibidem, стр. 57.

⁴ Williams, K., *Understanding Media Theory*, Arnold, 2003, стр. 131.

Monitoring Project) показало је: да 46% вести ојачава родне стереотипе; да је у 2010. години примећен, у односу на 2005. годину, благи пораст броја жена као субјекта вести, са 21% на 24%; да се жене налазе у фокусу у само 13 % новинских прича; да жене у занимањима изван куће нису заступљене сразмерно броју њиховог стварног присуства; да су експертски коментари претежно мушки, са само једном женом на сваких пет експерата, и тако даље.⁵

Слика данашњег друштва које они презентују, показује да су политика или сваки други „озбиљан“ јавни рад, област резервисана за мушкарце, док се жене идентификују са улогама у свету забаве и приватној сфери. Јавна област живота је у медијима приказана као, још увек, мушки домен, а жене су више објекти него субјекти информисања. Овакав медијски дискурс, који прави и обележава разлику између приватног/женскост и јавног/мушкост, трансферише постојеће трендове, представе и културу у друштву, у односу на родне улоге. То је модел који указује како, и на који начин, медији учествују у ојачавању и поспешивању постојећих друштвених норми, стереотипа и мизогиних пракси, или како посредством медијског „конструисања и репрезентовања рода ми заправо учимо о нормативној мушкост и женскости“.⁶

Медији, посебно масовне комуникације, „боје“ наше животе на више нивоа и скоро да изгледа као труизам када их дефинишемо као средства за формирање јавног мњења, односно, система друштвених вредности. Данас постаје за истраживаче медија интригантна чињеница да медији нису само „средство масовног информисања“, већ да су све више „средство масовног интерпретирања“. Дакле, они могу да продубе и/или побољшају стереотипне ставове о мушком и женском роду, а онда и да допринесу различитим врстама родне дискриминације, па чак и да допринесу насиљу над женама.

У виктимолошкој литератури често се наводи да је пол/род, посебно женски, веома значајна виктимогена предиспозиција која увећава ризик криминалне виктимизације лица одређеног пола/рода. При томе, иако нема прецизне статистичке евиденције на међународном и, пре свега, националном плану, расположиви подаци о обиму и структури виктимизација жена показују да су жене двоструко више жртве криминалитета него учиниоци кривичних дела. Жене су најчешће виктимизирани сексуалним насиљем, нападом на живот и тело, кривичним делима извршеним у оквиру породице и имовинским деликтима. Глобално

⁵ Advisory Committee on Equal Opportunities for Women and Men, Opinion on *“Breaking gender stereotypes in the media”*, EU, 2010, стр. 7.

⁶ Дачи, Ц., «Телевизија, репрезентација, род», Трећи програм, бр.11/2012, стр. 77.

посматрано, обим виктимизације жена је испод нивоа виктимизација мушкараца, али је „тамна бројка виктимизације“ веома висока услед непријављивања кривичних дела, посебно оних која припадају сексуалној делинквенцији и породичном насиљу.

Жене су изложене ризику виктимизације пре свега због њихових биофизиолошких, психолошких и/или социјалних обележја, али и због начина живота, ситуационих фактора и односа које имају са потенцијалним учиниоцима кривичних дела. Личне, виктимогене, предиспозиције жена односе се на узраст, физичку инфериорност, трудноћу, атрактивност, психофизичке поремећаје, психичке болести, душевну заосталост, алкохолизам.⁷ Младе жене су, како показују досадашња истраживања, више изложене ризику да постану жртве сексуалних деликата, трговине људима у циљу сексуалне експлоатације и убистава у оквиру породице, док старије жене, најчешће, постају жртве имовинских кривичних дела и убиства из користољубља.

Оцена начина на који медији извештавају о виктимизацији жена, врши се сагледавањем коришћених речи/израза и слика у описивању догађаја и формирању приче.⁸ Приликом описа виктимизације, врше се избори речи и слика, који ће презентовати догађај тако да он привуче што већи број читалаца. Када се описују криминални догађаји и случајеви виктимизације, медији се најчешће фокусирају на „најинтригантније“ и сензационалистичке детаље да би привукли читаоце, чак иако ти детаљи нису у непосредној вези са догађајем. Наиме, врло често се жена жртва насиља (сексуалног, породичног, трговине људима) у медијском

⁷ Николић Ристановић, В., *Жене као жртве криминалитета*, Научна књига, Београд, 1989, стр. 87, 88.

⁸ Жене трпе озбиљна кршења људских права која понекад обухватају и осетљиве теме, као што је насиље у породици, силовање или друго сексуално злостављање. Медијско представљање ових облика криминалитета често није сензибилисано у начину саопштавања и може да представи жену као неког ко је одговоран за ове злочине. Начин на који су жене описане је често дискриминаторан и у другим ситуацијама. У причама о рату и ратним сукобима жене се углавном представљају као избеглице или жртве ратног насиља, у хуманитарним кризама као «жртве које трпе». Тачно је да жене у ратним условима много трпе због кршења њихових основних људских права, али је чињеница да се у ратовима боре и многе жене, као и да су запажени њихови херојски подвизи приликом спашавања деце и старијих особа. Такође, у хуманитарним ситуацијама искуство и креативност жена може да ојача стратегије преживљавања. Жене такође играју битну улогу у стварању мира и у процесу доношења одлука после завршеног конфликта. Представљајући жене у медијима само као жртве рата умањује се њихова улога у друштву. Цит. према: *Human rights and gender - sensitive reporting, Speak Up, Speak Out: A Toolkit for Reporting on Human Rights Issues* Internews, Local voices. Global change http://www.internews.org/sites/default/files/resources/Internews_SpeakUpSpeakOut_Full.pdf приступ 17. 4. 2012.

извештавању окривљује за сопствену виктимизацију због начина понашања, личних карактеристика, одеће коју је носила, и сл. На тај начин се свако одступање од традиционалних родних норми и очекиваног „женског понашања“ повезује са ризиком да жена буде виктимизирана.

Илустративан пример је извештавање о брачном убиству, које је извршио муж над женом. На јавност која перципира виктимизацију од великог је утицаја када извештач у наслову чланка или тексту истакне да је жену убио њен супруг, када је открио да она има ванбрачну аферу. Овакав начин извештавања имплицира одговорност жена за сопствену виктимизацију и подсећа жене на могуће катастрофалне последице уколико су неверне својим супрузима. Другим речима, како сматра социјална психолошкиња Шарон Ламб (Sharon Lamb), оваква техника извештавања, помоћу пасивног стања о љубавном троуглу са лошим крајем, замагљује наше разумевање родних аспеката кривичних дела и виктимизације, као и препознавање онога ко је заправо одговоран. Слично томе, извештавање о одећи коју је имала жена жртва силовања пре него што је нападнута, новинари објављују и оправдавају извештавањем о чињеницама. Међутим, резултат таквог извештавања је трансфер кривице на жртву и појачавање опште прихваћених митова о силовању жена, односно да жртва некако заслужује оно што јој се десило, јер је прекршила друштвено прихватљива „правила о облачењу“. Наведени примери нам показују како начин извештавања и коришћења одређених речи у циљу описивања чињеница о месту догађаја, понашању жртве и активностима које доводе до извршења кривичног дела и виктимизације, имају велику моћ и одређују значење приче и како ће жена у њој бити представљена, описана.⁹

Значајно је нагласити да еуфемизми који се у медијима користе не истичу насиље које према женама врше мушкарци, у том случају остаје сакривена њихова физичка, психичка, сексуална и економска експлоатација. Тако се на пример, телесно повређивање жена у породици често наводи као „злоупотреба супружника“, „породично насиље“, „пребијање супружника“, а не као насиље према женама у браку, злостављање жена од стране мушког партнера и сл. Такође, сакрива се родна (женска) виктимизација онда када се пише само о „жртвама“ или „извршиоцима“, без наглашавања пола жртве и извршиоца. Због тога је неопходно да медијска слика виктимизације жена буде заснована на критичком и феминистичком дискурсу, без елемената родне

⁹ Michele L.M./Susan L.M., *The Victimization of Women, Law, Policies and Politics*, Oxford University Press, 2011, стр. 71.

пристрасности и стереотипних образаца и „готових истина“ о женама жртвама.

Међународни документи о родно осетљивом медијском извештавању

Елиминисање насиља према женама деведесетих година прошлог века постало је кључно питање за међународну заједницу, на глобалном и регионалном нивоу. У оквиру рада женских организација и женских/феминистичких група главне дебате су вођене око маргинализовања питања жена и женских права у оквиру међународних докумената. Такође се, пре свега, инсистирало на друштвеном препознавању насиља над женама и лобирало се и правиле стратегије како би проблем насиља према женама постао део система људских права/женских права.

*Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена (CEDAW)*¹⁰ представља први међународноправни инструмент који на свеобухватан начин гарантује заштиту права жена. Према тексту Конвенције (чл. 5) од држава чланица се захтева да предузму све мере ради измене друштвених и културних обичаја у погледу понашања мушкараца и жена како би се отклониле предрасуде, као и уобичајена и свака друга пракса заснована на схватању о инфериорности или супериорности једног или другог пола или традиционалној улози мушкараца, односно жена. Осим тога, ратификацијом Конвенције државе чланице се обавезују да ће предузимањем одговарајућих мера спречити сваки вид непосредне и посредне дискриминације жена, обезбедити потпуни развој и напредак и на тај начин гарантовати женама да равноправно са мушкарцима остварују и уживају људска права и основне слободе.

Значајан датум за жене и остваривање права жена је *Четврта светска конференција о женама Уједињених нација* (Пекинг, 1995. године, UN Fourth World Conference on Women), на којој је јасно као једно од основних женских права препознато право жена на заштиту од свих облика насиља. У стратешким циљевима *Пекиншке декларације*¹¹

¹⁰ CEDAW је усвојена од стране Генералне скупштине УН резолуцијом 34/180 од 18.12.1979. године, ступила на снагу 3.9.1981. године.

Закон о ратификацији Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена објављен је у «Службеном листу СФРЈ – Међународни уговори» бр. 11/81.

¹¹ *Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена*, Спровођење међународних уговора о људским правима у Републици Србији, Министарство за људска и мањинска права РС, Београд, 2009, стр.131.

наведено је да насиље на родној основи, као што је пребијање и друге врсте насиља у породици, сексуално злостављање, сексуално ропство и експлоатација, међународна трговина женама и децом, присилна проституција и сексуално узнемиравање, као и насиље над женама које настаје услед културних предрасуда, расизма и расне дискриминације, ксенофобије, порнографије, етничког чишћења, оружаног сукоба, стране окупације, верског или антиверског екстремизма и тероризма, у нескладу су са достојанством и вредношћу људске личности и морају се сузбити и елиминисати. У оквиру глобалног оквира Платформе за деловање истакнута је улога медија као нове могућности за учешће жена у мас-медијској комуникацији и значајне прилике за ширење информација о женама. Међутим, глобалне комуникационе мреже користе се и за ширење негативних и стереотипних слика жена у уске комерцијалне и потрошачке сврхе. Због тога је као један од стратешких циљева у Пекиншкој декларацији наведено да медије треба стално подстицати да испитају утицај стереотипа мушких и женских улога, а онда и случајеве у области комерцијалног оглашавања којима се подстичу насиље и неправедност засновани на родним разликама.

У сегменту „Жене и медији“¹² Пекиншке декларације децидирано се затега да се континуирана пројекција негативне и понижавајуће слике жена у медијској комуникацији (електронски, штампани, визуелни и звучни медији) мора изменити. Истакнуто је, поред осталог, промовисање балансираног и нестереотипног приказивања жена у медијима; подстицање медија да се уздржавају од представљања жена као инфериорних бића и њихове експлоатације као сексуалних објеката и робе; промовисање родно сензибилног концепта, према коме су понижавајући и увредљиви сексистички стереотипи који се приказују у медијима; организовање медијских кампања у којима се наглашава родна равноправност (gender equality) и нестереотипне родне улоге жена и мушкараца у оквиру породице, чији је циљ сузбијање злостављања деце и брачних партнера и свих облика насиља над женама, укључујући и насиље у породици.

Препорука Комитета министара Савета Европе државама чланицама о заштити жена од насиља Рец/2002/5,¹³ усвојена од стране Одбора министара 2002. године, бави се, поред осталог, представљањем жена у медијима и у складу са тим даје одређене препоруке. Најважније од

¹² Op.cit., стр. 139.

¹³ Савет Европе, *Препорука Рец (2002)5 Комитета министара, државама чланицама о заштити жена од насиља и Меморандум са објашњењима*, Аутономни женски центар, Програм развоја добрих пракси против насиља у породици, Београд, 2007.

њих односе се на подстицање медија да: представљају слику жене и мушкарца која није стереотипна, уз поштовање личности и људског достојанства; учествују у јавним кампањама које упозоравају на насиље над женама; организују тренинге који ће новинаре и новинарке упозорити на могуће последице медијског повезивања насиља и секса; мобилишу јавно мњење о насиљу над женама, кроз организацију конференција и информативних кампања, како би подigli свест друштва о насиљу над женама и његовим разарајућим ефектима на жртве и друштво уопште, и како би се отворено расправљало о проблему насиља над женама, без предрасуда или „готових истина“. У Препоруци се, такође, подвлачи веома утицајна улога медија у савременим друштвима, и то негативна, када подстичу насиље ширењем стереотипа или позитивна, када информишу јавност подижући свест о негативним и опасним последицама насиља над женама.

Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, CAHVIIO)¹⁴, донета 2011. године, утемељена на Препоруци Rec (2002)5 о заштити жена од насиља, одређује, по први пут у Европи, обавезујуће стандарде за заштиту од насиља према женама и од насиља у породици, за заштиту жртава и кажњавање починилаца. Она даје у ширем контексту стандарде како се постиже de facto равноправност између мушкараца и жена, а затим даје оквир и претпоставке за искорењивање насиља према женама и тако значајно помаже препознавању насиља према женама као облика дискриминације жена. У чл. 17. Конвенције под називом „Учешће приватног сектора и средстава јавног информисања“ предвиђена је обавеза средстава јавног информисања да учествују не само у изради локалних, регионалних и националних политика за спречавање насиља над женама, већ и да узму учешће у њиховом спровођењу. Средства јавног информисања, према тексту Конвенције, треба да установе правилнике и стандарде свог пословања ради што већег поштовања достојанства жена, чиме се доприноси спречавању насиља над њима, а затим је потребно да се у оквиру средстава јавног информисања усвоје стандарди извештавања, како се у медијима не би приказивали родни стереотипи и деградирале жене. Такође, Конвенција препоручује усвајање посебног етичког кодекса понашања, који даје основу да се о насиљу над женама извештава уз

¹⁴ Текст Конвенције: www.coe.int/violence/conventionviolence; Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, Управа за родну равноправност, Министарство рада и социјалне политике, Београд, 2012.

поштовање њихових права, на родно осетљив начин и без сензационализма.

Наведени међународни документи, који регулишу проблем насиља над женама, имају велики значај у сагледавању обавеза држава на националном плану. Област насиља над женама и родно осетљиво медијско извештавање у националном законодавству државе Србије нису доследно уређени у складу са стандардима међународних конвенција и декларација. Законско нормирање у контексту негативне медијске слике жена само је донекле одговорило на препоруке међународне легислативе.

Закони и стратегије у Србији – родно сагледавање у области медија

Закони којима се регулише рад медија у Србији (*Закон о јавном информисању*¹⁵ и *Закон о радиодифузији*¹⁶) ниједном одредбом не обавезују медије на несексистичко извештавање и балансирано представљање мушкараца и жена у медијима, нити прописују подједнако учешће жена у уређивачкој политици.¹⁷ Ипак, поједине одредбе *Закона о јавном информисању* (чл.38.) и *Закона о радиодифузији* (чл. 8.) посредно штите и жене од дискриминације и говора мржње у медијима. Тако чл. 38. *Закона о јавном информисању* изричито забрањује објављивање идеја, информација и мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог припадања или неприпадања некој раси, вери, нацији, етничкој групи, полу или због њихове сексуалне опредељености. У чл. 8. *Закона о радиодифузији* у оквиру одредби којима се регулише надлежност Републичке радиодифузне агенције, предвиђено је да је Агенција, поред осталог, надлежна за обављање послова и предузимање мера у области радиодифузије како би се спречиле информације којима се подстиче

¹⁵ „Сл.гласник РС“ бр. 43/2003, 61/2005 и 71/2009, 81/2010 – одлука УС, 41/2011 – одлука УС.

¹⁶ Пречишћен текст „Сл.гласник РС“ бр.42/2002, 97/2004 и 76/2005, 79/2005 – др.закон, 62/2006, 85/2006, 86/2006.

¹⁷ „Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности“, „Сл.гласник РС“ бр. 015/2009., усвојена 13. 2. 2009. и „Акциони план за спровођење Националне стратегије за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности за период од 2010-2015. г.“, „Службени гласник РС“ бр. 067/2010 од 17. 9. 2010. „Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности“ је први стратешки документ наше земље у области родне равноправности. У овом документу су утврђени циљеви, мере и активности које ће Влада Србије предузети у периоду од 2009 - 2015. у циљу унапређивања положаја жена у свим областима јавног и приватног живота.

дискриминација, мржња или насиље против лица или групе због њиховог припадања или неприпадања одређеној раси, вери, нацији, етничкој групи или полу. Значи, одредбе оба закона предвиђају забрану дискриминације и говора мржње, али се нигде изричито не помиње обавеза медија да приликом извештавања употребљавају родно сензибилан језик, да афирмишу родну равноправност, женско стваралаштво и допринос жена у свим областима друштва.

Треба поменути и *Закон о оглашавању*¹⁸, у коме се у чл. 7. предвиђа начело забране дискриминације према коме оглашавање не може непосредно или посредно да подстиче дискриминацију по било ком основу, а нарочито по основу расе, боје коже, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рађања, вероисповести, политичког или другог убеђења, имовног стања, културе, језика, старости, психичког или физичког инвалидитета.

Оно што није на законодавном нивоу постављено као стандард у оквиру уклањања родних стереотипа у медијима и промовисању родне равноправности кроз медије, уграђено је у *Националној стратегији за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности* и *Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима*.¹⁹

У *Националној стратегији за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности* утврђено (у даљем тексту *Национална стратегија*) је неколико циљева који се односе на начин информисања преко медија. У сегменту „Подизање нивоа свести о насиљу над женама као друштвеном проблему и сузбијање неодговарајућег приказивања жена жртви насиља у средствима јавних гласила“, констатовано је да се насиље над женама и у породици налази на маргинама јавности и не третира се као општедруштвени проблем, те због тога треба доследно радити на промени јавне свести о свим видовима насиља. Начини за остварење ових циљева су: вођење јавних кампања, укључивање сазнања о штетности насиља у образовне програме, усмеравање активности на подизање јавне свести како ка доносиоцима одлука, тако и ка средствима јавног информисања која учествују у обликовању јавног мњења, а посебно на младе како би се формирали у духу толеранције и ненасилне комуникације. Такође, неопходно је да се утврди обавеза средстава јавног информисања, посебно оних који имају националну фреквенцију, да учествују у кампањама за подизање јавне

¹⁸ „Сл.гласник РС“ бр. 79/2005.

¹⁹ „Сл.гласник РС“ бр. 27/2011 од 20. 4. 2011.

свести против насиља. Активности²⁰ за реализацију ових циљева обухватају:

1) активности које се односе на информисање и сензибилисање јавности о узроцима и последицама насиља над женама (организовање јавних трибина и предавања, едуковање новинара и уредника средстава јавног информисања, подстицање истраживачког новинарства о проблемима насиља над женама и насиља у породици, преиспитивање одговорности државе за поступање служби и професионалаца и др.);

2) увођење знања о проблему насиља над женама у образовне програме на свим нивоима (од почетка обавезног школовања па до образовних програма на универзитету, увести обавезну едукацију о недопустивости насиља, курсеве за ненасилну комуникацију, као и информације о особама и институцијама које пружају помоћ у случајевима насиља);

3) упознавање јавности о насиљу над припадницама вишеструко дискриминисаних група (упознати јавност са специфичним положајем жена припадница вишеструко дискриминисаних група, које су додатно изложене насиљу и обезбедити посебне програме оснаживања за њих; радити на сузбијању праксе малолетничких и уговорених бракова у ромској заједници);

4) сузбијање сензационалистичког извештавања средстава јавног информисања о насиљу над женама, промовисања насиља према женама, негативног приказивања жена, промовисања порнографије и рекламирања проституције.

Посебно је значајно што се у *Националној стратегији* потенцира активна улога средстава јавног информисања да промовишу нестереотипно приказивање жена и мушкараца и да усвоје антидискриминациону уређивачку политику. При томе, неопходно је да се приликом извештавања о насиљу поштују достојанство и интегритет жртве.

У *Националној стратегији* се посебно указује на то да су у великом броју комерцијалних јавних гласила, који се воде сензационализмом, жене углавном приказане као „објекти жеље“ или „објекти за гледање“. Виолентни, понижавајући или порнографски производи одређених јавних гласила имају веома негативан утицај на жене и њихов статус у друштву. Прикази којима се ојачавају традиционалне женске улоге такође

²⁰ За реализацију ових активности надлежни су: Министарство рада и социјалне политике, Министарство за људска и мањинска права, Министарство унутрашњих послова, Министарство правде и институције правосуђа, Министарство просвете, Министарство омладине и спорта, покрајински органи, органи јединица локалне самоуправе и удружења.

лимитирају женске улоге. Такозвани „женски медији” баве се или проблемима физичког изгледа жена, или стереотипним садржајима „за домаћице”. Неке категорије жена изостављене су из средстава јавног информисања (на пример: старије жене, припаднице мањинских, националних и верских група, жене другачије сексуалне оријентације, жене са инвалидитетом, сеоске жене). Такође, констатује се да су жене најчешће или одсутне или приказане на стереотипан начин у јавности. Осим што се појављују у ограниченом броју улога, често нису уопште део информативног садржаја, а када су присутне, онда се чине „језички невидљивим”, тако што се употребљава мушки род за занимања и функције које обављају. Жене су битно мање представљене у вестима, ређе су интервјуисане и питане за мишљење него мушкарци. Јавна гласила у Републици Србији веома ретко указују на велики и значајан допринос жена друштвеном и економском развоју. Због тога се као веома значајан циљ поставља -- *уклањање родних стереотипа у средствима јавног информисања, промоција родне равноправности, једнаких могућности и партнерских односа између мушкараца и жена, како у сфери политике, тако и у вези приватних ставова и понашања.*

У *Националној стратегији* такође је, као један од циљева, истакнуто да је неопходно да се у јавним гласилима жене и њихове активности и потребе приказују на озбиљан и адекватан начин, као и да се охрабре позитивне тенденције код оних средстава јавног информисања који се развијају у правцу родне сензитивности, као и истицање позитивних промена у законодавству и прихватање етичких кодекса у свим новинарским удружењима.

Афирмација родно сензитивног деловања у јавним гласилима одређена је као начин да се приступи променама јавне свести и да се јавно заступа равноправност полова као фактор битан за демократске односе у друштву и за коришћење женских потенцијала у развојној политици. Неопходне активности да би се овај циљ реализовао су: промовисање кодекса родно осетљивог извештавања у јавним гласилима (објективно писање и извештавање о женама и мушкарцима без предрасуда и стереотипа); промовисање несексистичке и родно сензитивне употребе језика у јавним гласилима (када год за то постоји могућност употребљавати женски род у вези са звањима и занимањима које обављају жене; избегавати изразе и термине који су последица стереотипа и предрасуда о половима; елиминисати увредљиве изразе према женама, а посебно према вишеструко дискриминисаним групама).

Један од циљева у *Националној стратегији* односи се на уклањање родно заснованих стереотипа и елиминацију мизогиније у јавним

гласилима, посебно у случају вишеструко дискриминисаних група. Констатује се да комерцијализација јавних гласила и потрошачко друштво намећу неодговарајућу слику жене, робујући стереотипима према родним улогама у садржајима, у рекламама и оглашавању средстава јавног информисања. Овај третман повремено прераста у мизогинију, што се штетно одражава на положај жена, разумевање женских потенцијала и женских потреба, као и испољавање стереотипних схватања према вишеструко дискриминисаним групама.²¹

Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима (у даљем тексту *Стратегија*), у оквиру разраде прве стратешке предвиђа као посебан циљ стварање друштва које јавно осуђује насиље као злочин, промоцијом ненасилног понашања, родне равноправности и борбом против дискриминације. Једна од активности неопходних за остварење овог циља је обезбеђивање активне улоге средстава јавног информисања. Реализација би се одвијала кроз организовање обуке новинара и уредника на тему родне равноправности и насиља над женама; унапређивање нормативног оквира за одговорно извештавање о насиљу над женама у породици и партнерским односима; подстицање средстава јавног информисања да реализују тематске емисије, прилоге и сталне медијске активности ради превенције насиља, те да активно подрже акције и кампање за подизање нивоа свести јавности о распрострањености, узроцима и последицама насиља над женама у породици и у партнерским односима; разматрање могућности за јавни сервис да извештава надлежне органе о начину промовисања родне равноправности; увођење специјализованих програма обуке за новинаре/ке, уреднике/це, запослене

²¹За реализацију овог циља предвиђено је неколико активности: афирмација жена, женског стваралаштва, женског доприноса у култури, образовању, науци, економији, спорту и другим областима (подстицати јавна гласила да доприносе афирмацији жена, посвећујући адекватну пажњу женама у јавном и политичком животу, пратећи различите области женског стваралаштва, и промовишући жене које дају пун допринос у култури, уметности и науци, спорту, бизнису и предузетништву), континуирана обука посленика јавних гласила за борбу против сексизма и мизогиније и стереотипа заснованих на припадности одређеном полу, сексуалној оријентацији и било ком другом личном својству; подстицање активне улоге јавних гласила и новинских агенција у промовисању родне димензије, принципа толеранције, недискриминације и међусобног уважавања међу женама и мушкарцима; утицање на јавна гласила да питањима породичног насиља, злостављања жена и трговине људима чије су жртве најчешће жене, прилазе са дужним поштовањем, без сензационализма; праћење и анализа програма, извештавања, као и јавног оглашавања, и представљање резултата јавности у јавним гласилима (организовање јавних и стручних трибина посвећених програмима и извештавањима кад је у питању положај жена или родна равноправност).

у средствима јавног информисања; подстицање редовног годишњег награђивања новинара/ки и средства јавног информисања за посебан допринос у области подизања свести јавности о неприхватљивости родно заснованог насиља.

Треба свакако поменути и *Кодекс новинара Србије*,²² који, поред осталог, садржи упутства о поступању новинара приликом извештавања о извршиоцима и жртвама криминалитета. У њему је истакнуто да је новинарска професија неспојива са ширењем било које врсте полних, родних, етничких, расних, социјалних или верских стереотипа. Предрасуде које новинари приватно имају, не смеју да буду емитоване/објављене ни у каквом контексту, ни отворено, ни прикривено. Кодекс новинара такође предвиђа да новинар мора бити свестан опасности од дискриминације коју шире медији, да се мора супротставити свима који крше људска права, подстичу дискриминацију (засновану на раси, полу, старости, сексуалном опредељењу, језику, вери, политичком и другом мишљењу, националном или друштвеном пореклу), говор мржње и насиље.

Приказ истраживања садржаја чланака објављених у медијима.

Истраживања која имају за предмет - како и на који начин се приказују поједини облици криминалитета (насиље у породици или трговина људима),²³ показују да се медији појављују у улози «трансфера» између криминалног догађаја и јавне сфере, па су утолико презентоване медијске слике криминалитета од великог значаја за формирање ставова грађана о учиниоцима кривичних дела и жртвама.

Неколико студија се бавило испитивањем начина на који се у свету презентују жене у медијима и закључак је био истоветан: да су жене-жртве стално прве на листи, али да се уобичајенији типови кривичних дела који се изврше према женама, као и виктимизације жена које припадају маргиналним групама, редовно игноришу од стране медија. Да би се ово илустровало, наведен је пример да 95% свих пријављених кривичних дела

²² *Кодекс новинара Србије – упутства и смернице*, верзија новембар 2008, измене 16. 6. 2012. <http://www.nuns.rs/codex/ethical-code.html> приступ 20.7.2012., http://www.mc.rs/upload/documents/PDF/kodeks_novinar_a_Srbije.pdf приступ 19. 7. 2012.

²³ Jewkes, Y.: *Media and Crime*, London, Thousand Ouks and New Delhi, 2004, str. 40-58; Van Duyne, P. Fears, „Naming and knowing: an introduction“, in: Van Duyne, P., Jager, M., Von Lampe, K., Newell J. *Threats and Phantoms of Organised Crime, Corruption and Terrorism*, Njumengen, Wolf Legal Publishers, 2004, str. 3, Цитирано према: Николић Ристановић, В., *Трговина људима у Србији: између моралне панике и друштвене стратегије*, „Темида“, децембар, 2005, стр. 3.

извршених према женама нису доспела у вести јер насиље према женама најчешће укључује интимног партнера, бившег партнера или члана породице, па се ретко сматра „сензационалним”. Такође, типично је да се насиље мушкарца према жени дешава у месту становања жртве или извршиоца или на другом приватном месту, које се не сматра „узбудљивим” као напади који се дешавају у мрачним улицама или на јавним местима.²⁴

Најочигледнији пример виктимизације жена која се изоставља из медија је неизвештавање о кривичним делима физичког насиља премлаћивања, које је уобичајен облик насиља и повреде жена. Када се извештава о насиљу које врши партнер, обухваћени су само најекстремнији примери злоупотребе (нпр. породични хомицид) или најсензационалније личности која ће вест учинити вредном објављивања (*newsworthiness*). Медијска истраживачица Cathy Bullock дошла је до закључка да у случају да је премлаћивање жене «вредно извештавања», извештавање је често на страни извршиоца. У скоро половини проучених чланака о нападу интимног партнера, постојао је оправдани мотив за напад од стране мушког нападача, а скоро 20% чланака директно је кривило жртву за насиље.²⁵

Такође се истиче да одабир случајева у медијима искривљује слику о виктимизацији жена на два примарна начина. Најпре, тај избор претерано презентује неке типове криминалног понашања који изазивају пажњу јавности (нпр. хомицид интимног партнера, силовања од стране непознатог нападача и међурасни сексуални напади) и одређене карактеристике жртве (нпр. жртве беле расе, познате жртве, богате жртве, жртве које су социјално промовисане - имају социјални капитал). Друго, недовољно се презентују одређена кривична дела (несмртоносно

²⁴ Michele L.M./Susan L.M., *op.cit.* стр. 74.

²⁵ На пример, опширно извештавање медија о пребијању певачице Ријане (Rihanna) фебруара 2009. године од стране њеног момка, суперзвезде Chris-a Brown-a, илуструје да медији често за породично насиље окривљују жртву, која својим понашањем «провоцира» извршиоца. Brown је оптужен у Los Angeles County-ју за два тешка кривична дела: напад и криминалне претње. Raina Kelly, репортер часописа Newsweek, документовала је многобројне примере који су доказивали да је Ријана „провоцирала” Brown-a. Извештавајући на CNN-у почела је реченицу на следећи начин : "Догађај који је проузроковао свађу..." Поред тога, у вестима америчке агенције за извештавање (Associated Press) наведено је да је "свађа" била "провоцирана" када је Ријана открила поруку на мобилном телефону коју је послала друга жена. Online извештавање CNN-a о нападу цитирало је саветника за менаџмент, који је објаснио да је образац враћања жена њиховим злостављачима производ еволуције. Цит. према Michele L.M./Susan L.M., *The Victimization of Women, Law, Policies and Politics, Media, Gender and Crime Victims*, Oxford University Press, 2011, стр. 69.

премлаћивање, силовање партнерске особе или познанице, сексуално узнемиравање) и игноришу неке групе жртава (црнкиње, сиромашне жене и друге маргиналне групе жена). Све то доприноси да у медијима читава група жена буде потпуно невидљива и да се знатно умањи емотивна подршка, развој емпатије и пружање конкретне помоћи жртвама.²⁶

Истраживање урађено у оквиру пројекта „Борба против сексуалног и родно заснованог насиља“ обухватило је текстове о насиљу над женама, децом и старим особама објављене 2010. године у 16. дневних новина и 198. периодичних, као и 76. локалних штампаних медија и 11. националних електронским медија (ТВ и радио станица) широм Србије.²⁷ На основу резултата поменутог истраживања утврђено је да штампани медији много чешће извештавају о насиљу у породици од електронских медија; да у извештавању највише учествују дневни национални листови, мање локални, а најмање периодични. Укупан број прилога био је 1198, међутим, у текстовима на ову тему није било никакве посебне анализе већ само извештавања најчешће у оквиру тзв. „црних хроника“. Само 9,5% од укупног броја текстова био је најављен на насловној страни и то чешће у локалној штампи. Текстови о насиљу у породици појављују се на насловној страни једино уколико се ради о извршиоцима и жртвама које су јавне личности, или је насиље у породици завршило фаталним и трагичним исходом.

Занимљиво је да електронски медији, како показује ово истраживање, уопште не извештавају о покушају извршења кривичног дела насиља у породици, што значи да се овај облик насиља не перципира адекватно. О покушају насиља у породици спорадично пишу искључиво дневни листови. Када се ради о врстама насиља у породици, истраживање показује да се о психолошком насиљу најмање пише, да штампани медији највише извештавају о физичком насиљу, док електронски медији скоро искључиво третирају испољено заједно физичко и сексуално насиље или само сексуално насиље. Извештавање медија о полу жртве потврдило је чињеницу да је највећи број жртава насиља у породици - женског пола. Тако су у 824. прилога приказане жртве женског пола, деца у 363., а старе особе у 98. прилога.

Истраживање је такође утврдило да се идентитет насилника открива у већем броју извештавања, и у електронским и у штампаним медијима,

²⁶ Ibidem, стр.78.

²⁷ Истраживање је урадила агенција *Ninamedia*, а објављено је у *Приручнику за медијско извештавање о насиљу у породици и насиљу над женама* (ауторке Алексић, Ј., Ђорговић, Ј.), Управа за родну равноправност, Министарство рада и социјалне политике у сарадњи са Програмом УН за развој, Београд, 2011, стр. 51-73.

него што се открива идентитет жртве; да се казна за извршено дело недовољно истиче (само у 20,5% прилога је наведена казна), при чему електронски медији никада не наводе санкцију; да медији објављују фотографије и насилника и жртве; да се насиље готово увек осуђује у медијима и то највише у штампаним, националним дневним листовима, мање у периодичним и електронским медијима. О насиљу се најчешће пише у оквиру тзв. „црних хроника“ и то углавном о насиљу са фаталним исходом, са навођењем сензационалистичких детаља и без било какве анализе догађаја.

У оквиру истраживања дати су примери чланака који представљају добру и лошу новинарску праксу. Као примери „добре праксе“ наведени су они чланци у којима се у наслову јасно констатује шта се десило, помиње се казна за извршиоца насиља, у тексту се не открива идентитет жртве, дају се само иницијали насилника и заузима се став да је насиље друштвено неприхватљиво понашање. Много више је негативних примера чланака: у чланку се откривају идентитети насилника и жртве, наводи се да је жртва била алкохоличарка, проститутка и сл., оправдава се насиље, жртва се окривљује да је изазвала насиље („задавио жену јер га је преварила са пријатељем“), испољава се велико разумевање за оно што је насилник учинио („убио жену без разлога“, „не знам зашто сам убио жену“ и сл.).

Прикупљањем и анализом новинских чланака објављених у медијима („Данас“, „Политика“, „Вечерње новости“, „Дневник“, „Блиц“, „Ало“, „Курир“, „Правда“, „Прес“), „Мрежа жене против насиља“, којом координира „Аутономни женски центар“ у Београду,²⁸ констатовала је да постоји тренд родно несензибилисаног и дискриминаторног писања медија о насиљу према женама. Наиме, у медијима се наводе чињенице које нису релевантне за сам догађај, посебно оне које упућују на морал жртве (нпр. дрогирала се, била са другим и сл.), наводе се пуна имена и презимена чланова породице жене која је претрпела насиље, њихова занимања, или место у коме живе и раде. Овакав начин извештавања доводи до додатног стигматизирања и виктимизације жртве насиља и чланова њене породице, а, одговорност за насиље се пребацује на жртву, оправдава се примена насиља („морао сам да је убијем“), подржавају се предрасуде о насиљу и изједначава одговорност жена и мушкараца за насиље према женама.²⁹

²⁸ http://www.zeneprotivnasilja.net/images/stories/pdf/Analiza_novinskih_clanaka_o_nasilju_prema_zenama.pdf приступ 30. 7. 2012.

²⁹ Мрежа „Жене против насиља“ је, поводом чланка објављеног у листу „Прес“ 9. 9. 2011., којим је нанета додатна штета жени која је преживела насиље, објављивањем непроверених

Анализа медијског приказивања трговине људима показује да је извештавање о овој криминалној појави за медије веома занимљиво, посебно када се ради о трговини женама ради сексуалне експлоатације. Теме које се у штампи и електронским медијима најчешће помињу у вези са трговином људима су: секс, насиље, новац и организовани криминалитет. У медијском извештавању доминира секс у контексту проституције, затим насиље (приказивање сурових силовања и убистава, продаје људских органа, сечење појединих делова тела и сл.), изношење података о застрашујућем броју жртава, указивање на велике своте зарађеног новца. Осим тога, медији извештавају о трговини људима и у оним случајевима када је у питању посредовање у вршењу проституције или кријумчарење људима. Ипак, трговина људима се не одређује као изузетно друштвено опасно криминално понашање које припада организованом криминалитету, већ се у јавности ствара таква слика о трговини људима која охрабрује потенцијалне и стварне извршиоце и клијенте. Осим тога, у медијском приказивању трговине људима уочавају се два стереотипна схватања: о жртви као лаковерној и поводљивој жени или девојци, и о извршиоцу као монструму који зарађује огромне суме новца на несрећи других. Постојање оба стереотипа, поред осталог, доприноси сагледавању искључиво репресивног начина реаговања на трговину људима, док се мере социјалне политике потпуно занемарују.³⁰

Иако се медији представљају као „објективни и неутрални“ када су у фокусу различити аспекти дискриминације жена, из ових истраживања је могуће закључити да је медијски дискурс „загађен“ негативном дискриминацијом жена. Извесно је, наравно, да би медији као снажан социјални агенс могли одиграти кључну улогу и бити промотери другачијих родних улога и односа.

информација, личних података који је могу идентификовати у заједници и изложити „јавном линчу“ и података нерелевантних за насиље које је преживела, поднела жалбу Савету за штампу. Савет за штампу је утврдио да је жалба Мреже основана, да је објављивањем чланка „Press“ прекршио одредбе Кодекса новинара Србије и наложио објављивање одлуке Савета на страницама новина. Одлука Савета за штампу објављена је у листу „Press“ 13. 12. 2011. године www.womenngo.org.rs/izvestaj/Izvestaj_o_radu_2011.pdf приступ 30. 7. 2012.

³⁰ Николић Ристановић, В., *Трговина људима у Србији: између моралне панике и друштвене стратегије*, Темида, бр. 4, 2005, стр.11,12.

Закључна разматрања

Медији су последњих година постали веома заинтересовани за виктимизацију вршењем кривичних дела насиља у породици и трговину људима. Јавност је данас информисана и интригирана овим криминолошким појавама из различитих побуда и то је утицало да свест јавности буде знатно промењена у односу на ранији период. Јасно је да се више не ради о тајним и скривеним облицима криминалитета који су ствар појединца, већ о социјалним проблемима који носе многозначне негативне последице. У том смислу, не може се негирати значај медијског извештавања на формирање негативног јавног става према насиљу у породици, чије су најчешће жртве жене и деца, као и трговини људима и неопходног реаговања званичних институција и целокупне јавности у правцу репресивног и превентивног деловања. Ипак, још увек недостаје истраживачко и друштвено одговорно извештавање о насиљу у породици и партнерским везама, као и свим другим формама родно заснованог насиља.³¹ Основни циљ медијског извештавања о насиљу у породици и трговини људима је формирање јасног става јавности о неопходности друштвеног реаговања и спречавања ових опасних друштвених појава. Да би се овај циљ остварио медији морају да промене праксу извештавања, што су показала многа истраживања добре и лоше праксе медијског извештавања. То значи да пре извештавања, новинари/ке морају да буду упознати са основним карактеристикама ових појава, стереотипним и традиционалним ставовима и схватањима и савременим феминистичким приступима, како би се избегло дискриминаторно и стереотипизирано описивање и коментарисање догађаја. При томе, оба феномена (насиље у породици и трговина људима) треба да буду сагледани у контексту негативних друштвених појава и повреде основног људског права на сигуран и слободан живот. Ради стицања неопходних знања новинарима и новинаркама је неопходна обука о узроцима и последицама криминалитета насиља, фазама у манифестовању насиља, „точку“ моћи и контроле, повезаности са структуралним друштвеним проблемима (сиромаштво, незапосленост, друштвена искљученост, родна дискриминација и др.), анти-трафикинг програмима и сл.

Када извештавају о појединачном случају насиља у породици или трговине људима, што је најчешће, или када се ради о тематским чланцима (емисијама), неопходно је да у ланцу протока информација медијско извештавање буде резултат сарадње професионалаца/ки у

³¹ Игњатовић, Т., *Сугестије за медијско извештавање*, Водич за новинаре/новинарке – насиље у породици, Аутономни женски центар, Београд, 2008, стр. 50, 51.

институцијама који се баве откривањем и процесиуирањем ових облика криминалитета (полиција, тужилаштво, суд), професионалаца/ки и активиста/активисткиња који пружају помоћ и подршку жртвама и новинара/ки, уредника/уредница у медијима.³²

Приликом прикупљања информација о догађају новинари/ке треба да са свим учесницима у креирању и саопштавању информација успоставе однос поверења заснован на професионалности и поштовању прописа, објективном извештавању и заштити интереса жртава. Често медији извештавају о току кривичног поступка, присуствују суђењу и непосредно сазнају одређене чињенице повезане са догађајем. Том приликом треба да воде рачуна о поштовању претпоставке невиности, заштити идентитета жртве и њених интереса како не би дошло до секундарне виктимизације и да не објављују имена сведока. Важно је да се у случајевима праћења судског поступка објави врста и висина казне, како би јавност сазнала колика је тежина извршеног кривичног дела и изречена казна. Свако медијско извештавање о насиљу у породици и трговини људима морало би да експлиците промовише став да свако има право на живот без насиља, да примена насиља нема никаквог оправдања и да све надлежне државне и друштвене институције треба да развијају систем превенције и заштите од родно заснованог насиља. Такође, без изричите сагласности жртве медији не би требало да објављују поверљиве податке и детаље из породичног живота, као и фотографије на којима није замагљен идентитет или место догађаја на основу кога би се идентификовала жртва. Навођење националне припадности жртве или извршиоца насиља није неопходно јер упућује на стварање дискриминаторног става према одређеним групама и ствара погрешну представу о томе да су насиље у породици и трговина људима чешћи у оквиру таквих група.³³

³² Милојевић, М, Дардић, Д.: *Смјернице и препоруке за друштвено одговорно извештавање у циљу сузбијања насиља у породици и родно заснованог насиља*, Република Српска, Влада, Gendercenter - Центар за једнакост и равноправност полова, Бања Лука, децембар 2011.

³³ У приручнику *Смјернице и препоруке за друштвено одговорно извештавање у циљу сузбијања насиља у породици и родно заснованог насиља* (оп.цит.) наведен је случај малолетне М.М. из Братунца, жртве трговине људима и организоване проституције, о чему је у штампи извештавано марта 2010. године. Извештавајући о овом случају, у коме су се као учесници појавили неки високо позиционирани политичари, наставници, полицајци и верски службеници, новинари су прекршили домаће и међународне кодексе, конвенције и препоруке које се тичу извештавања о малолетним лицима. Не само што су открили идентитет малолетнице која је била жртва трговине људима (навели су име села из кога потиче, име и презиме баке са којом живи, име школе, објавили њену слику са танком црном траком преко очију), него су је додатно дискриминисали наводећи непроверене податке из њене прошлости: да је била наркоманка, да је она све „закувала“, а и да је

Даље, медији би требало да избегавају: употребу стереотипа о „женским“ особинама и улогама; коментаре о „моралу жртве“ и претходном брачном/партнерском односу; описе којима се имплицира да је жртва „провоцирала“ насиље и да је због тога „крива за насиље“; коришћење стереотипних оправдања за примењено насиље (алкохолизам, љубомора, „велика љубав“ која се трагично завршила и сл.).³⁴

Наиме, доминантне представе о роду су део процеса представљања који је у основи самих медија; и када приказују одрђене теме, догађаје, људе, ситуације, појединце или групе, медији им приписују одређена значења. Снажна социјална димензија коју медији носе укорењена је значењем да није, заправо, само важно како медији репрезентују социјални живот, већ и какве идентитете (родне и друге), културне вредности и социјалне релације успостављају. Истраживачи који се баве питањима рода и медија већ деценију раде на мониторингу медијског приказивања жена и проналажењем стратегије за превазилажењем родних стереотипа у медијима. Међутим, постојање међународних конвенција, декларација, опционих протокола, стратегија, акционих планова и других препорука није битно изменило представу жене, а онда и виктимизиране жене, у медијима. Као и у многим другим областима друштвеног живота, само прихватање обавезе поштовања људских/женских права чини се да неће (још дуго) бити довољно, да дискриминаторне праксе, као ове које се појављују у медијима, заиста постану ствар прошлости.

Коришћена литература:

Advisory Committee on Equal Opportunities for Women and Men, Opinion on *“Breaking gender stereotypes in the media”*, EU, 2010.

Алексић, Ј., Ђорговић, Ј., *Приручник за медијско извештавање о насиљу у породици и насиљу над женама*, Управа за родну равноправност, Министарство рада и социјалне политике у сарадњи са Програмом УН за развој, Београд, 2011.

Дачи, Ц., «Телевизија, репрезентација, род», Трећи програм, бр.11/2012

Mills, C. W., *Power Elite*, Oxford University Press, 2000.

Милојевић, М, Дардић, Д., *Смјернице и препоруке за друштвено одговорно извештавање у циљу сузбијања насиља у породици и родно*

Ромкиња. У једном тексту је чак шест пута поменуто да је жртва Ромкиња, као и то да њена национална припадност може оправдати све шта јој се догађало.

³⁴ Игњатовић, Т., *op. cit.*, стр. 50, 51.

заснованог насиља, Република Српска, Влада, Gendercenter, - Центар за једнакост и равноправност полова, Бања Лука, децембар 2011.

Michele L.M./Susan L.M., *The Victimisation of Women, Law, Policies and Politics*, Oxford University Press, 2011.

Human rights and gender - sensitive reporting, Speak Up, Speak Out: A Toolkit for Reporting on Human Rights Issues Internews, Local voices. Global change.

http://www.internews.org/sites/default/files/resources/Internews_SpeakUpSpeakOut_Full.pdf, приступ 17.4.2012.

Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена, Спровођење међународних уговора о људским правима у Републици Србији, Министарство за људска и мањинска права РС, Београд, 2009.

Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, Управа за родну равноправност, Министарство рада и социјалне политике, Београд, 2012.

Кодекс новинара Србије – упутства и смернице, верзија новембар 2008, измене 16.6.2012, <http://www.nuns.rs/codex/ethical-code.html> приступ 20.7.2012.,

http://www.mc.rs/upload/documents/PDF/kodeks_novinarar_Srbije.pdf приступ 19.7.2012.

Игњатовић, Т., *Сугестије за медијско извештавање*, Водич за новинаре/новинарке – насиље у породици, Аутономни женски центар, Београд, 2008.

„Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности“, „Сл.гласник РС“ бр.015/2009., усвојена 13.2.2009. и „Акциони план за спровођење Националне стратегије за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности за период од 2010-2015.г.“, „Службени гласник РС“ бр. 067/2010 од 17.9.2010.

Николић Ристановић, В., *Трговина људима у Србији: између моралне панике и друштвене стратегије*, „Темида“, децембар, 2005

Николић Ристановић, В., *Жене као жртве криминалитета*, Научна књига, Београд, 1989.

„Сл.гласник РС“ бр.43/2003, 61/2005 и 71/2009, 81/2010 – одлука УС, 41/2011 – одлука УС.

„Сл.гласник РС“ бр.42/2002, 97/2004 и 76/2005, 79/2005 – др.закон, 62/2006., 85/2006, 86/2006.

„Сл.гласник РС“ бр.79/2005.

„Сл.гласник РС“ бр.27/2011 од 20.4.2011.

Савет Европе, Препорука Рец (2002)5 Комитета министара, државама чланицама о заштити жена од насиља и Меморандум са објашњењима, Аутономни женски центар, Програм развоја добрих пракси против насиља у породици, Београд, 2007.

Van Zoonen, L., "A 'New' Paradigm?". U: McQuail, Denis (ed.) *McQuail's Reader in Mass Communication Theory*, SAGE Publications, 2002.

Williams, K., *Understanding Media Theory*, Arnold, 2003.

http://www.zeneprotivnasilja.net/images/stories/pdf/Analiza_novinskih_clanaka_o_nasilju_prema_zenama.pdf приступ 30.7.2012.

Prof. Slobodanka Konstantinović-Vilić, LL.D.

Full Professor,

Faculty of Law, University of Niš

Ass. Natalija Žunić, MA

Teaching Assistant

Faculty of Law, University of Niš

MEDIA COVERAGE OF WOMEN VICTIMIZATION

Mass media seem to be playing the central role in our everyday life and the media impact is so overpowering nowadays that we live in a media-saturated culture. Not only are mass media an inseparable part of our contemporary life but they also significantly define and shape our daily existence. In order to explain the cultural impact that the media coverage of crime and victimization has in our society, it is necessary to understand the relationship between crime, victimization and mass media. A number of researches dealing with the media impact on the commission of violent crime show a causal link between the way of presenting violence in the media and the individual criminal conduct based on the media-generated model; thus, over 70% of these studies allege that the violence presented in the media actually generates real violence. In the media coverage, the predo-minant forms of criminal victimization are the visible forms of victimization which take place in public places whereas the problems pertaining to family/domestic violence largely remain invisible and concealed under the veil of being part of personal and private life.

Observed from the perspective of the feminist theory, the researches on crime and victimization have revealed some serious forms of women victimization "behind closed doors", in the privacy of the family home where women spend most of their lives. Yet, there is a great deal of reluctance in media reports to designate the family home as "a life-threatening environment" which may generate real gender risk.

The primary objective of this article is to provide an insight into the media coverage and attitude towards the victimization of women by focusing the analysis on two most extreme forms of women victimization: the domestic violence against women and women trafficking. Starting from the postulation that mass media communicate by using images as well as symbols, they are both the promoters and the creators of social values. On the basis of the presented images and contents, the media shape the public opinion and enable the general public to create a model of social and individual behaviour. P. Bourdieu contended that "Media exert influence on the social reality which they should only record". This statement is clearly substantiated by the media coverage of violence against women.

Key words: *media, victimization, gender stereotypes, domestic violence against women, women trafficking*